

בס"ד, יום ג' פרשת וישב י"ז כסלו תשע"ח,
מסכת יבמות דף כד:

גליון נושא:

דיונים אקטואליים בסוגיות הנלמדות, לעורר לב
המעייין, ואין לסמוך על הדברים הלכה למעשה.

גוורים בזמננו

קבלת גרים לשם נישואין

כולם גרים: מבואר בגמ' (יבמות דף כד:) גוי שהתגייר כדי לישא ישראלית, גויה שהתגיירה כדי לישא ישראל, התגייר כדי להיות סמוך על שולחן מלכים, לשם עבדי שלמה בעלי שררה, מפחד האריות, מחמת הוראת בעל החלומות, מפחד מרדכי ואסתר, לדעת רבי נחמיה כולן אינן גרים. כמבואר במסכת גרים (פרק א הלכה ז) רבי יהודה ורבי נחמיה אומרים, כל שאינו מתגייר לשם שמים, אינו גר. ולכן המתגייר משום אשה, משום אהבה, משום יראה, בימי מרדכי ואסתר, אינם גרים. אך מסקנת הגמ', הלכה כדברי האומר כולם גרים הם.

מחלוקת: נחלקו הראשונים איך לפרש את הגמ'. לדעת הריטב"א רבנן חולקים על רבי נחמיה, וסוברים שמקבלים לכתחילה גרים לשם אישות. וכמשמעות הגירסא הלכה 'כדברי האומר' כלומר שרבנן חולקים. הטעם פירשו הריטב"א והנמוקי יוסף דכיון שנתגיירו וקבלו עליהם, חזקה דאגב אונסיהו גמרו וקבלו. אבל לדעת הגהות מרדכי (קי) רבנן לא חולקים על רבי נחמיה, ולדברי הכל לכתחילה לא מקבלים גר לשם אישות, ובדיעבד חל הגירות אם רואים שמיישרים דבריהם, שסופו מוכיח שהתגייר לשם שמים (כעין סברת התוס' ד"ה לא בימי דוד).

כתב הרמב"ם (איסורי ביאה פרק יג הלכה טו-יז), גר שהתגייר לשם סיבה אחרת בדיעבד מקבלים את גירותו, אם מל וטבל. וכן נפסק בשולחן ערוך (יו"ד סימן רסח סעיף יב) שאם התגייר כראוי חוששים לגירותו עד שיתברר צדקותו.

סור מרע, ועשה טוב: בגיליון זה נדון על החלק של 'עשה טוב', באיזה אופן מותר לגייר וחל הגירות למרות שמתגייר לשם אישות. בגיליון הקודם (מספר 140 וישלח תשע"ח), התברר החלק הראשון של 'סור מרע', נגד תופעת הגוורים ההמוניים, שאפילו בדיעבד לא חל.

1. מתי מקבלים לכתחילה גר שמתגייר לשם אישות

לפי עיני הדיין: תמהו התוס' (יבמות דף כד: ד"ה לא בימי דוד) על הגמ' (שבת דף לא.) איך קיבל הלל הזקן את הגר שאמר על מנת לעשות כהן גדול, הרי לא התכוון לשם שמים. ותירצו התוס' 'בטוח היה הלל דסופו לעשות לשם שמים'. וזה הפשט בגמ' (מנחות דף מד.) שרבי חייא קיבל את המתגיירת שביקשה להתגייר כדי להינשא עם אחד מתלמידיו, כי ראה שכוונתה לשם שמים. וכתב על כך הש"ך (סימן רסח ס"ק כג) בשם הבית יוסף והדרישה, שנלמד מכאן שהכל לפי ראות עיני הבית דין.

בשו"ת פרי השדה (חלק ב סימן ג) הוכיח מבני ישראל בהר סיני, שהיו להם הרבה סיבות לקבל את התורה ולשמה יצאו ממצרים, אבל כיון שהיו 'כאיש אחד בלב אחד', לא היה חסר בשלימות קבלתם, ולכן כל גר אף שיודעים שיש לו רווח מהתגיירותו, כיון שקיבל את המצוות בשלימות, אין בכך חסרון. אלא אם כן לא יכול לקבל תועלת זו בהיותו גוי.

2. סופו מוכיח על תחילתו

חובת בדיקה: נחלקו הראשונים בטעם הדין שאין מקבלים גרים לשם אישות. לדעת המאירי (יבמות דף קט:) אין לקבל גרים אלא אם נבדקו היטב שאינם מתגיירים בגלל איזה סבה, ואין כוונתם טהורה לגמרי, כי אם כן, כשתבטל הסיבה הם יקלו בקיום המצוות, וישראל ילמדו מהם, וזה הפשט בגמ' (יבמות דף קט:) 'קשים גרים לישראל כספחת'. עכ"ל. וכן מוכח מהרמב"ם (איסורי ביאה פרק יג הלכה יח). משמע שטעם האיסור, בגלל שלא ישמור מצוות באמת, אבל אם ידוע שיקיים את כל המצוות, מותר לגיירו. וכל גר שנישא לשם אישות בית דין חייבים לבדוק האם אכן מקבל עליו באמת עול מצוות.

וזה הפשט בפסוק שעזרא הסופר בעלייתו מהגולה חייב את בני ישראל לגרש את הנשים הנכרות, ולא 'הכשיר' את כולם על ידי גיור המוני, כי ידע שהגירות לא תהיה אמיתית כי אם מן השפה ולחוץ. וזה הסיבה לדין שכתוב בגמ' (יבמות כד: עבודה זרה ג:) שלא מקבלים גרים לימות המשיח ולא בימי דוד ולא בימי שלמה, כי אין גירותם שלמה.

לשם שמים: אמנם בריטב"א ונימוק"י (דף כד) כתוב שהחסרון בכותים שהיו גרי אריות (ב"ק דף לח:): שכבר מתחילה לא נתגיירו בלב שלם, כלשון הפסוק (מלכים ב פרק יז פסוק לג) וְאֵת אֱלֹהֵיהֶם הָיוּ עֹבְדִים, אבל בסתם גר לשם אישות, תולים שאגב אונסו גמר בדעתו לקבל עול מצוות בלב שלם. עכ"ד. מוכרח מדבריהם, שגרות לשם אישות אין זה משום שאינו מקבל המצוות, אלא הוא דין בפני עצמו שצריך גירות לשם שמים, ולא קרדום לחפור בה.

חומר האיסור: בהגהות מרדכי (יבמות רמז קי) וכן הוא בשו"ת יד הלוי (להגר"י במברגר מוירצבורג) כתבו שקבלת גרים אלו הוא איסור דאורייתא. מאידך בתשובות רבי שלמה איגר (יו"ד סימן לד עמוד קמא) כתב שהוא מדברי קבלה. אמנם בשו"ת טוב טעם ודעת (קמא סימן רל), ובשו"ת תשורת שי (חלק ב סוף סימן ג) ובשו"ת אחיעזר (חלק ג סימן כו אות ב) כתבו שיש בדבר זה רק איסור דרבנן.

3. נישואי תערובת

בדורות האחרונים, התחבטו גדולי הפוסקים, האם מותר לגייר גוי שנשוי לישראלית, או גויה שנשואה לישראל. שמלבד האיסור לגייר את הבא להתגייר משום אישות, הרי מבואר בגמ' (יבמות דף כד:) ונפסק בשו"ע (אבן העזר סימן יא סעיף ה) הנתען משפחה ועובדת כוכבים ונתגיירה ונשתחררה, לא יכנס, ואם כנס לא יוציא. טעם האיסור פירש רש"י משום לעז שיחזיקו את הקול הראשון. יש המתירים לכונסה לסברת רש"י, וזה כאשר הדבר ידוע שנבעלה לו, וממילא לא שייך לעז שבלאו הכי יודעים. אבל לדעת הרשב"א הרמב"ן הריטב"א וכן נקט הגר"א (אבן העזר סימן קעז ס"ק יז) הלזות שפתים שיאמרו שלא התגיירה לשם שמים. ואם כן גם כשידוע שנבעלה אסור לישאנה.

דעת האחיעזר (שו"ת חלק ג סימן כו) שגם רש"י מודה לדברי הרשב"א, ולכן בזוג נשוי אסור לישאנה משום לעז. מאידך הגר"ר משה פיינשטיין זצ"ל (אגרות משה - יורה דעה חלק א סימן קנז, חלק ג סימן קו א, אבן העזר חלק א סימן כז, חלק ב סימן ד, חלק ד סימן ז) קובע שאם היו נשואים כבר בגויותם, אין לחוש ללעז, אף לטעם הרשב"א ודעימיה, שכיון שכל העת היתה נשואה מצד דיניהם וגם עתה אף כשלא תתגייר יחזיקה לנשואה כמתחלה, א"כ לא היתה צריכה להתגייר בשביל זה. וגם האיסור של גירות לשם אישות אין בזה איסור ברור, אלא שהוא דבר שצריך להתרחק מזה, ולכן הדיוטות שאינם תלמידי חכמים לא חששו לזה. וטעם האיסור משום שבדרך כלל המתגייר לשם אישות חסר לו בקבלת מצוות, וכיון שיש טעם וסברא לחוש לזה, הרי זה כ'אנן סהדי' שיש בו ספק, וממילא אין בזה משום 'דברים שבלב אינם דברים'. אך אם באמת קיבל עליו עול מצוות אין חסרון למרות שתחילת גירותו היה לשם אישות. וזה כוונת הרמב"ם והשולחן ערוך שבודקים שאכן קיבל המצות בלב שלם. ואם עברו וקבלו את המתגייר לשם אישות, וקבל עליו מצות באמת חל הגירות בדיעבד, אפילו אם אחר כך יחזור לסורו, ולכן קיימו שמשון ושלמה נשותיהן. מסיק רבי משה פיינשטיין, בזמננו יהודי וגוי הנשואים בנשואי תערובת וחפץ הנכרי שבהם להתגייר, יש לחשוש שאפילו שאומרים לבית הדין שהם מקבלים עליהם המצות אינו אמת וצריך לבדוק היטב. וברוב הפעמים ואולי תמיד אינם שומרי תורה בעצמם, וזה כאנן סהדי שאין מקבלין המצוות.

דינו כגוי: בשו"ת אבני צדק (להגר"ר מנחם מנדל פאנט אבן העזר סימן כו ולח), כתב שאם בצנעה אינו מתנהג כדת משה, הרי הוא כגוי. במנחת יצחק (חלק ו סימן קז) מגולל את סוגיית הנערים פורקי עול ומתחברים לגויות ומביאים אותם לגיור כדי שיוכלו להנשא ולא רוצים לקבל עול מצוות, והסיק בשם חמיו בעל החלקת יעקב, שמי שמקבל אותם לגרים הוא מכשיל את הרבים שיחשבו שחל הגירות וינשאו איתם. והביא משו"ת בית יצחק (יו"ד סימן ק אות ד) שאין לסמוך על הצהרת המתגיירים שכוונתם לשם שמים, אלא צריך לבדוק אחריהם. והוכיח כן מלשון המרדכי (בהגהות פרק החולץ).

בשו"ת בית שערים (יו"ד סימן שפא) הביא בשם כמה פוסקים, שאם כבר היו נשואים כמה שנים לא חוששים שכוונתה לשם אישות שהרי כבר נישאו כשהיתה גויה. כלומר, שיכולים להשיג מבוקשם בדרכים לא כשרות (נישואין אזרחיים, גיור מהיר בבית דין ליברלי, בלי רישום נישואין), ואין זה 'לשם אישות'. אך הבית שערים פקפק בזה, כי שמא רוצה לעשות לו נחת רוח, ועוד שחוששת שמא יתחרט בעתיד ויעזבנה כי אינה מאומתו. ולכן צריך לחקור זאת היטב.

פנינים

גלגול נשמות...

נשמות: מפורש בגמ' (שבת קמו.) שמזלם של הגרים היו בהר סיני ופסקה זוהמתן, כמו ישראל שהיו בגופם בהר סיני. ונדרש מהפסוק (דברים כט יד) אֶת אֲשֶׁר יִשְׁנוּ פֹה עִמָּנוּ עִמְד הַיּוֹם לְפָנַי ד' אֶלְקֵינוּ וְאֶת אֲשֶׁר אֵינָנוּ פֹה עִמָּנוּ הַיּוֹם. מבואר במדרש (שמות רבה פרק כח, תנחומא נצבים) ובזהר הקדוש (לך לך דף צא.) ובפרקי דרבי אליעזר (פרק מא) שנשמת כל העתידים להיבראות עד סוף כל הדורות, עמדו עמהם בהר סיני. והעומדים שם לא ראו את הנשמות שאין בהם ממשות.

טעות: דבר מדהים כתוב בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (תשובות בעלי התוספות עמוד 286) בשם רבי יהודה החסיד שהמלאך הממונה על הנשמות טועה לפעמים, ומכניס נשמה שראויה להיות גוי במעי ישראלית, ובסוף הוא משתמד. ונשמה שראויה להיות יהודי במעי גויה, ובסוף מתגייר.

אין לנו מושג במלאכים, אך כעין זה מצינו בגמ' (חגיגה דף ד:), מעשה שהיה; שמלאך המות ציוה את שלוחו להביא את נשמת 'מרים מגדלא שיער נשייא', השליח הביא בטעות את נשמת 'מרים מגדלא דרדקי', שהיתה במצב של סכנה ולכן הצליח ליטול את נשמתה טרם עת. מלאך המות לא הסכים להחזיר נשמתה אחרי הלקיחה, ושנות חייה הנותרות 'ליהוי למנינא'.

ידוע המעשה, הובא בספר אמרי דעת (של המהר"ם שפירא, עמוד קמז פרשת יתרו), ובספר אוצר חיים (פרשת יתרו), על הגרף פוטוצקי - רבי אברהם הגר, שנשרף על קידוש השם בזמן הגר"א מוילנא. לפני שנשרף אמר הגרף, על המדרש שהקב"ה חיזר לפני מתן תורה על כל האומות, ואמר הגרף שהיו גויים שרצו לקבל את התורה, ונשמותיהם עמדו בהר סיני בכלל נשמות ישראל שעד סוף כל הדורות, והם מתגיירים לבסוף. והיו יהודים שלא רצו לקבל, והם משתמדים בסוף. ובספר תורת יעקב (פראגר עמוד עה) מובאים דברים אלו בשם הגרע"א.

ידוע שהילד שגרם להלשנה על הגרף והביא להריגתו, השתמד כשגדל, וכל צאצאיו השתמדו והיו רשעים, ועשו צרות ליהודים (כאיל תערוג).

הגרים לא ראו במוחש את מעמד הר סיני, כמפורש במדרש (תנחומא לך לך ו) חביב גר יותר מאותן שעמדו על הר סיני, שהגר לא ראה קולות ולפידים וברקים והרים רועשים וקול שופר, ואף על פי כן מקבל עליו עול מלכות שמים, יש לך חביב מזה? ❖

4. ספק אם מתגייר לשם אישות

מחלוקת: אם יש ספק האם הגר מתכון לשם שמים, דעת האחיעזר (חלק ג סימן כו) שמספק אין לקבלו אף שזה רק ספק דרבנן, כי אין עושין ספק בידיים לכתחילה. ונחלק עליו הג"ר רבי אליהו גוטמאכר (שו"ת סימן פו) שבית דין צריך להקל ולקבלו, ואין להרחיקו מספק. והוכיח כן מהגמ' (סנהדרין דף צט:): שאין להרחיק את הגרים, דכתיב (בראשית לו כב) וְאָחוֹת לוֹטָן תִּמְנָע, תמנע היתה בת מלאכים ולא רצו אברהם יצחק ויעקב לגיירה, ודבקה באליפז בן עשו ויצא ממנה עמלק שצער את ישראל. הרי שמספק צריך לקבל. ועוד שאם נקבלו לא נפסיד כלום שבדיעבד חל הגירות גם כאשר אינו לשם שמים, אך אם לא יתקבל הפסדוהו חיי נצח. וראה בספר משנת הגר (סימן ג) האריך בכל זה.

5. אין מרחיקין את הגרים

שח הג"ר ישראל ויזל שליט"א מדייני בית הדין של הגר"נ קרליץ שליט"א, כשבאים זוגות נשואים להתגייר בב"ד שלהם, ורואים שאינם רוצים לשמור מצוות אין מקבלים אותם שהאיסור הוא כאשר מגיעים 'לשם אישות' שאין יכול לישאנה בלי גירות. אך אם מגיעים 'משום אישות' שמחמת קירוב דעת שביניהם הגוי הכיר את היהדות דרך אשתו ורוצה להתגייר, כן מקבלים אותם לגירות. וזה בכפוף ללימודי יהדות אינטנסיביים במשך כשנה, בסיום הלימודים הגרים עוברים מבחנים קשים על החומר הנלמד, ומי שלא מצליח במבחן אינו מוזמן לגיור, (הגרים יודעים אז 'הלכות שבת' יותר טוב מבחור ישיבה ממוצע!) במשך כל זמן הלימודים עוקבים אחר מעשיהם לראות את רצינות כוונותיהם, ומתנים שגם בן הזוג (היהודי) שב מדרכו לגמרי, ורק אז מגיירים אותם.

וכן שמעתי מהגר"ר נחום אייזנשטיין שליט"א מראשי בית דין לגיור, שכיום מה שבתי הדין החרדיים מגיירים גם אותם שמגיעים מחמת אישות, זה בתנאי שהם רציניים לקבל עול תורה ומצוות. מצד 'גירות

לשם אישות' כבר התבאר שלא שייך האיסור הזה כאשר רוצים באמת לקבל עול מצוות. ומצד לעז הרי לפי שיטת רש"י אין לעז אם הם כבר נשואים בלאו הכי. ואדרבה עדיף לגיירם ולהתירם כדין, כדי שכן הזוג היהודי לא יעבור על איסור כל יום כשדר ביחד עם גויה.

6. 'קבלת מצוות' מעכבת!

עיקר הגירות הוא 'קבלת עול מצוות' כמבואר באשר"י הביאו הט"ז (יו"ד סימן רסח ס"ק ט) שקבלת מצוות מעכב שיהיה ביום, כי זה גוף הדבר והתחלתו, אבל מילה וטבילה כגמר דין ויש אומרים שמועיל בדיעבד אף בלילה.

וכאן נקודת ההבדל בין בתי דין שהולכים לפי הוראת גדולי הפוסקים, שנקטו לדינא שאין להקל כלל בקבלת מצוות, לבתי דין הליברליים, בשניהם פועלים עם זוגות המתגיירים לשם אישות, אך השאלה האם מקפידים על קבלת עול מצוות כדין, לאחר בדיקה וחקירה מאומצת, או לא. בגיור ההמוני (שהתבאר בגיליון הקודם שאינו חל), המתגיירים הם בעלי תפיסה חילונית, והם ממשיכים להתגורר בקרב ציבור פורקי עול, וממילא אין שום סיבה לחשוב שהגר יהפוך לפתע את עורו לנהוג כדת וכהלכה.

וכתב הדבר אברהם (חלק ג' סימן כח) על פי הריטב"א דלשם אישות חל בדיעבד כי אגב אונסיה גמר ומקבל, וזה שייך בדורות הראשונים כמו בימי שלמה, שכלל ישראל קיים את כל התורה וענשו את העובר על הדת, וגם כשלא מענישים עצם ההידבקות בסביבה יהודית מוכיח שרוצה לקיים מצוות, אבל כיום רוב האומה חילונית ובן זוגה חילוני, והכניסה לעם ישראל לא מוכיחה כלום, ובלי קבלת מצוות מפורשת אין הגירות כלום.

סיכום הגיליון:

7. דינים העולים

גירות לצורך נישואין: אין מקבלים גר לשום אישות, ונחלקו אם זה - מדאורייתא, מדברי קבלה, מדרבנן, עצה טובה. בדיעבד, אם התגייר לשום אישות וקיבל מצוות בלב שלם חל הגירות.

יש אומרים שבאופן כזה שבאמת מתרצה לקבל עול מצוות אגב אונסו, מקבלים אותו אפילו לכתחילה אף שבא להתגייר לשם אישות.

זוג נשוי: נחלקו הפוסקים האם מקבלים לגירות זוג שכבר נשוי באיסור. וכן נחלקו האם מקבלים גר שספק האם מתכוון לשם שמים.

מנהג בתי הדין: כיום בבתי הדין ארץ ישראל מקבלים לגיור זוגות שאחד מהם גוי ואחד יהודי, בתנאי שמבררים תחילה שאכן מקבלים ברצינות עול מצוות.

ומכמה טעמים; אין זה 'לשם אישות' אלא 'משום אישות'. עדיף לגיירם כדי שכן הזוג היהודי לא יעבור על איסור כל יום כשדרים ביחד. ועוד שיכולים להשיג את מטרתם בדרכים אחרות.

עיקר הגירות: מהות הגירות 'קבלת עול מצוות' קיבל בלילה אינו גר. מילה וטבילה כגמר דין, ויש אומרים שחל בדיעבד אף בלילה. ❖

'עומק הפשט'

נייד: 052-7687405 | פקס: 02-6507823 | 5047867@gmail.com

הנושא לשבוע הבא;

מקום הדלקת נר חנוכה בבנין רב קומות

אפשרות להנצחה; לע"נ, לרפ"ש, לישועה, וכדומה!

ניתן לשלוח - רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה.

אפשר לתרום עבור הוצאת הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.
וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 1529.

הופיע:

ניתן להשיג אוגדן

גיליונות 'עומק

הפשט' (1-135)

'מנהדרת קנול'

המחיר 30 ₪

הגיליון הוקדש

לרפואת הרך

הנולד בן בלהה

לרפ"ש

בתושח"י

